विषयम् । प्रथमतृतीयपादविषयं तु वसन्ततिलकादेरेव । अत्र 'प्रमुदितसौरभ आगतो वसन्तः' इति पाठो युक्तः । यथा वा—

'अन्यास्ता गुणरत्नरोहणभुवो धन्या मृदन्यैव सा
संभाराः खलु तेऽन्य एव विधिना यैरेष सृष्टो युवा ।
श्रीमत्कान्तिजुषां द्विषां करतलात्स्त्रीणां नितम्बस्थला-
द्दृष्टे यत्र पतन्ति मूढमनसामस्त्राणि वस्त्राणि च ॥'

अत्र वस्त्राणि चेति बन्धस्य श्लथत्वश्रुतिः । 'वस्त्राण्यपि' इति पाठे तु दार्ढ्यमिति न दोषः । 'इदमप्राप्तगुरुभावान्तलघु' इति काव्यप्रकाशकारः । वस्तुतस्तु 'लक्षणानुसरणेऽप्यश्रव्यम्' इत्यन्ये ।

'प्रोज्ज्वलज्ज्वलनज्वालाविकटोरुसटाछटः ।
श्वासक्षिप्तकुलक्ष्माभृत्पातु वो नरकेसरी ॥'

न्तगोऽपि वा ॥' इत्यादिनेति शेषः ॥ **द्वितीयचतुर्थपादेति** । इह प्रथमपादान्तस्य गुरुत्वाप्राप्तेर्दोष इति भावः ॥ पतत्प्रकर्षत्वं च द्विविधम्, बन्धस्य पूर्वापेक्षया उत्तरोत्तरत्र शैथिल्यादनुप्रासपाताच्च निकर्षविशेषः । तदुक्तम्—'पतत्प्रकर्षं बन्धस्य शैथिल्यादुत्तरोत्तरम् । पूर्वानुसारतः कोऽपि निकर्षो यत्र जायते ॥' इति । क्रमेणोदाहरति—**अन्यास्ता इति** । गुणरत्नस्य रोहणभुवो जन्मस्थानानि । मृच्छरीरारम्भकपृथिवीसंभारा उपकरणानि । अन्ये विलक्षणाः । यैरिति प्रागुक्तत्रितयपरामर्शः । 'क्वचिल्लिङ्गविभक्त्योः' इत्यनुशासनाद् यत्पदस्य परिलिङ्गवचनग्राहित्वम् । अन्यथा तत्पदत्रयाकाङ्क्षापूरणं न स्यात् । यत्र यूनि दृष्टे सति द्विषां करतलादस्त्राणि, स्त्रीणां नितम्बस्थलाद्वस्त्राणि च पतन्तीत्यर्थः । श्रीमदित्यादि मूढेत्यादि च विशेषणमुभयेषाम् । मोहश्चैकत्र भयेन, अन्यत्र कामेन ॥ **लक्षणानुसरणेऽपि** चतुर्थपादान्तस्य लघोर्गुरुत्वप्रापकशासनत्वेऽपि ॥ सटा सिंहशिरोरुहः । छटा समूहः ॥ **क्रमेणेति** । प्रथमपादे संयुक्तवर्णत्रयेण चानुप्रास इत्यत्यन्तमुत्कृष्टः । द्वितीयपादे टकारत्रयेणैवेति तदपेक्षयापकृष्टः । तृतीयपादे तु क्षकारद्वयेनैवेति ततोऽप्यपकृष्टः । चतुर्थपादे मृदुवर्णद्वयेनैवेति सर्वापकृष्ट इत्यर्थः । अत्र

---

1. वसन्ततिलकादेरिति । आदिपदेनेन्द्रवज्रोपेन्द्रवज्रयोः संग्रहः । एवंप्रायेषु वृत्तेषु प्रथमतृतीयपादावसाने लघुवर्णसद्भावेऽपि श्रव्यता नापचीयते । अत एवोक्तम्—'न पादान्तलघोर्गुरुत्वं च सर्वत्र ।' इति । पादान्तलघोर्गुरुत्वं प्रयोक्तव्यं न सर्वत्र न सर्वस्मिन्वृत्त इति तदर्थः ॥

---

1. 'तिलकादौ' क-ख.